

Гидеон Рахман, Фајненшел Тајмс, Лондон, 28. новембар 2011

Да ли ствари опет могу да крену по злу? Мислим стварно, као кад се десила Велика депресија и Други светски рат. Моја генерација научила је да мисли како те врсте катаклизмичких догађаја неповратно припадају прошлости.

Ипак, једно је сигурно: у овом тренутку у Европи постоји лош предосећај. Говорећи у понедељак, 28. новембра, министар спољних послова Пољске Радослав Сикорски у Берлину је изнео упозорење да стојимо на ивици провалије. Такође, француски председник Саркози недавно је упозорио ће Европа експлодирати ако експлодира евро. „Евро је гаранција мира на континенту на коме су кроз историју беснели страшни ратови“, рекао је Саркози.

С циљем да добију подршку за свој вољени пројекат Европе, европски политичари често су себи дозвољавали и то да манипулишу страхом од рата, али у нормалним временима Европљани те приче нису схватили озбиљно. Штавише, приче о рату изгледају немогуће људима који су одрасли у просперитетној, мирној западној Европи. Целог живота живео сам у свету у коме је, поред свих колебања на горе или на боље, изгледало да се ствари константно побољшавају. Побеђен је нацизам, пала је диктатура у Шпанији, Португалу и Грчкој, колабирала је совјетска империја, обустављен апартхејд у Јужној Африци...

Мир и просперитет постали су норма и свакидашњост за моју генерацију која живи на Западу. Било је лако заборавити да је то оно што нас је издвајало од велике већине света. Читајући књигу кинеског научника Јана Ксуетонга (Yan Xuetong), штречно сам се над овом реченицом: „Током Маове Културне револуције, људи су често гледали како друге људе пребијају до смрти, па су некако на то огуљали.“

Међутим, током последњих 30 година, навикнутост на мир, просперитет и извесни комфор као да се проширила и ван повлашћеног простора Запада. Она Кина из Културне револуције уступила је место Кини са шопинг молловима и фабрикама, а Индију Мајке Терезе у доброј мери заменила је слика Индије која развија револуционарну информациону технологију.

Када је новостасала средња класа у Азији и источној Европи пригрлила комфор и вредности капитализма, глобализација је учинила да свет изгледа безбеднији и чвршће повезан заједничким интересом. Док се за време Хладног рата чинило да светски мир почива на равнотежи страха од нуклеарног рата, сада изгледа да мир одржавају међународна трговина и општеприхваћени императив потрошње.

Све до светске економске кризе, чинило се да речи једне песме из предизборне кампање Тонија Блера 1997. године сажимају дух времена: „Ствари могу да иду само на боље.“ Али један догађај пољуљао је оптимизам: од тренутка колапса банке „Леман Брадерс“ 2008. открили смо да ствари беспоговорно могу да се погоршају. Остало је само питање како и колико.

Ризик од новог отварања Пандорине кутије због тешке економске кризе у Европи поново је веома велик и замислив. Расте претња од банкрота на пољу државних обвезница и прети слом јединствене европске валуте – а с тим у вези и опасност да пропадну банке, да наступе општа паника, дубока рецесија и масовна незапосленост. То би се, заиста, могло доживети као модерна верзија Велике депресије из тридесетих година века за нама.

Гледано у целости, Европска унија је највећа економија света – тако да би економски хаос у њој неминовно имао глобалне реперкусије: изазвао би, наиме, депресију у области трговинских односа и на видело изнео опипљиву могућност да глобални финансијски систем доживи слом.

Порука 1930-тих година гласи да глобална депресија слаби демократије, води успону нових радикалних политичких снага, повећавајући ризик од међународних сукоба.

Историјско понављање тридесетих година довело би на власт у Европи нове генерације

политичара националиста, уз економски хаос и распад Европске уније. С погоршањем економских прилика, расле би политичке напетости и у Европи и ван ње. Равнотежа снага у Азији мењала би се још брже у корист Кине, која би се сучељавала са Америком у опадању. И у Кини и у Америци економска криза јачала би утицај националистичких и етатистичких елемената.

Такви сценарији нису невероватни. Али упркос свим здраворазумским паралелама, ипак не могу себе да натерам да поверујем како се враћамо у тридесете. Постоје, наиме, три крупна разлога зашто мислим да ћемо то избећи:

Прво, само сазнање о томе који су фактори пре осамдесет година изазвали урушавање светске економије и оно што је за тим следило може бити од помоћи савременим политичарима да избегну грешке. И стално кинеско наглашавање потребе за „мирним привредним растом“ доста дугује искуству страшних грешака јапанске империје.

Друго, сматрам да је шездесет шест година мира између највећих светских сила и развијених држава, од 1945. године до данас, у ствари одраз цивилизацијског прогреса, а не пука историјска срећа. У недавно објављеној књизи Бољи анђели наше природе (The Better Angels of Our Nature), Стивен Пинкер (Steven Pinker) са Харвардског универзитета тврди да човечанство постаје све мање ратоборно и да „данас живимо у најмирнијој ери историје“.

И најзад – развијени свет, засигурно, много је богатији него тих кобних тридесетих година. У случају економског слома, људи ће можда изгубити уштеђевине, запослење и своје домове – али мања је вероватноћа да ће остати без игде ичег. Услед тога, можда ће мање бити и склони политичкој радикализацији. У Литванији је 2009. године укупна економија опала за 18 процената, али су на недавним изборима победиле две партије центра. У Шпанији општа незапосленост већ сада надмашује 22 процента – а међу младим људима износи целих 45 одсто. Па ипак, овог месеца на изборима је победила партија десног умереног центра.

Резимираћу: мада су ризици које носи тешка економска криза врло озбиљни, не верујем да клизимо у нови светски рат. Међутим, мој оптимизам може бити последица недостатка маштовитости, будући да ме окупира нада и да бих био пресрећан да наставим живот у миру и благостању.

Зашто се повратак Велике депресије и нови светски рат можда ипак могу избећи

Пише: Гидеон Рахман

четвртак, 01 децембар 2011 10:25

<http://www.ft.com/cms/s/0/79656ee4-19b3-11e1-ba5d-00144feabdc0.html#ixzz1f4srouvE>

(Превод са енглеског: Василије Клефтакис)